

การศึกษาก่อนวัยเรียนในระยะ 2491 - 2500

นโยบายบางประการเกี่ยวกับการอนุบาลศึกษา

นโยบายเกี่ยวกับการอนุบาลศึกษา ได้ถูกนำมาแถลงในที่ประชุมอีกครั้งหนึ่งในวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2492 ซึ่งเป็นการประชุมเกี่ยวกับการศึกษา ณ ห้องประชุมกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีบุคคลที่อยู่ในวงการศึกษาคิดเข้าร่วมประชุมในครั้งนั้นด้วย ได้แก่ พลตรี สวัสดิ์ ส. สวัสดิ์เกียรติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ม.ล.ปิ่น มาลากุล ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธาน นายนาค เทพหัสดิน ณ อยุธยา รองปลัดกระทรวง นายอภัย จันทวิมล ผู้ช่วยอธิบดีกรมสามัญศึกษา

ในเรื่องที่เกี่ยวกับแผนการจัดการศึกษา ม.ล.ปิ่น มาลากุล ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้แถลงแผนโครงการศึกษาไทยและในส่วนตัวเกี่ยวกับการอนุบาลศึกษาไว้ดังนี้

การจัดการศึกษาชั้นอนุบาลในต่างประเทศต่างๆ ไปยังไม่เป็นการแน่นอน บางประเทศจัดมาก บางประเทศจัดน้อย แต่ความเห็นส่วนตัวเห็นว่าการศึกษาระดับอนุบาลมีความสำคัญพอใช้... หลักของการอนุบาลนี้เกี่ยวกับการอบรมนิสัย เพราะเป็นการเริ่มอบรมตั้งแต่เด็กเล็ก เป็นการฝึกฝน หัดให้เด็กมีความสามารถในการจะรับความรู้ไว้ได้ เมื่อเด็กโตก็รับถ่ายทอดความรู้ไว้ได้และเร็วไม่มีเสียหายที่จะคงแก่อีก

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการประชุมเกี่ยวกับการศึกษา พ.ศ. 2492 วันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2492 ณ ห้องประชุมกระทรวงศึกษาธิการ (พระนคร : กระทรวงศึกษาธิการ, [ม.ป.ป.]), หน้า 12 - 13.

...มีข้อสังเกตที่สำคัญคือ ถ้าทั้งโรงเรียนอนุบาล ก็ต้องมีโรงเรียนประถมต่อให้ ในระยะที่เริ่มจัดการอนุบาลนี้จะวางแผนการไว้ว่า จะสำเร็จภายใน 20 ปีข้างหน้า ก็ได้ การจัดการให้โรงเรียนอนุบาลเป็นตัวอย่างของโรงเรียนประถม (โรงเรียนราษฎร์หรือประชาบาล) ในปัจจุบันโรงเรียนประถมยังบกพร่อง เพราะมีวิธีสอนไม่เหมือนโรงเรียนไม่เคยเห็นตัวอย่างที่ดี ควรวางแผนให้โรงเรียนอนุบาลเป็นตัวอย่างโรงเรียนประชาบาล และยิ่งกว่านั้นโรงเรียนอนุบาลจะเป็นศูนย์กลางของการฝึกอบรมครูในโรงเรียนประชาบาล ควรเปิดโรงเรียนทุกจังหวัด เพื่อจะช่วยกิจการของโรงเรียนประชาบาล โดยปฏิบัติดังนี้

ก. สร้างโรงเรียนอนุบาล และสร้างโรงเรียนประถมต่อ เพื่อให้เป็นโรงเรียนตัวอย่าง

ข. วางแผนการว่าจะให้สำเร็จภายใน 20-40 ปีข้างหน้าก็ได้ โดยวิธีค่อยขยายค่อยไป

ค. ไม่ควรมีจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับการสอนหนังสือ แต่มุ่งหมายให้เป็นการอบรมฝึกฝนนิสัยและจิตใจ...¹

จากหลักฐานที่กล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการอนุบาลศึกษาได้เป็นที่ยอมรับกันในระหว่างนักการศึกษาตลอดจนผู้นำในสมัยนั้นว่าเป็นสิ่งที่สำคัญ ซึ่งถ้าเด็กได้รับการศึกษาในขั้นต้นนี้แล้ว เท่ากับเป็นการวางพื้นฐานที่แน่นหนามั่นคงให้แก่เด็กสำหรับการศึกษาในขั้นต่อ ๆ ไป

นอกจากนั้นแนวนโยบายยังได้วางไว้ว่า จะขยายการอนุบาลศึกษาให้ทั่วทุกจังหวัด เพื่อเป็นตัวอย่างแก่โรงเรียนประชาบาล เทศบาลและโรงเรียนราษฎร์ ซึ่งเรื่องนี้ ม.ล. มานิจ ชุมสาย ได้เคยให้ความเห็นอย่างเดียวกันว่า

วิธีการสอนในชั้นประถมต้น ๆ ของเรานั้น เป็นวิธีการสอนที่มุ่งมุ่งหน้าไปข้างหน้า สำหรับเด็ก การแพร่หลายในกานอนุบาลศึกษามีจุดมุ่งหมายที่จะชี้ชวนให้ครูผู้สอน

¹กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการประชุมเกี่ยวกับการศึกษา พ.ศ. 2492,
หน้า 13 - 14.

นำความคิดและหลักการเหล่านี้ไปปรับปรุงเปลี่ยนแปลง การเรียนการสอนในชั้น
ประถมคนเป็นสำคัญ¹

จะเห็นว่านโยบายของการจัดตั้งโรงเรียนอนุบาล นอกจากจะเป็นโรงเรียน
สำหรับการฝึกหัดอบรมเด็กเล็ก ๆ แล้ว ยังมีประโยชน์ในแง่ที่จะเป็นตัวอย่างแก่โรงเรียน
ประถมอีกด้วย นับว่ารัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาที่จะให้แก่เยาวชนของ
ชาติเป็นอย่างยิ่ง และจะเห็นว่านโยบายเกี่ยวกับการจัดตั้งอนุบาลศึกษานี้เป็นโครงการ
ระยะยาว ซึ่งในขณะที่จัดทำนี้เป็นเพียงการเริ่มต้นเท่านั้น ดังกล่าวที่ว่า "ในระยะที่
เริ่มจัดการอนุบาลนี้จะวางแผนการไว้ว่าจะสำเร็จภายใน 20-40 ปี ข้างหน้า" แสดงให้
เห็นว่านโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับนี้ เป็นนโยบายที่ถาวรและมั่นคงนโยบายหนึ่ง
ของรัฐบาลในสมัยนั้น

แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 ในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาก่อนวัยเรียน

ในปีพ.ศ. 2494 ได้มีการเปลี่ยนแปลงแผนการศึกษาชาติอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งความ
คำริที่จะเปลี่ยนแปลงแผนการศึกษาชาติใหม่นี้ ได้เริ่มต้นตั้งแต่พ.ศ. 2490 แล้ว ก็ให้เห็น
ได้จากปาฐกถาของนายเคื่อน มุขนาค รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้น ใน
วาระการประชุมชาลวงตรวจการศึกษาภาค พ.ศ. 2490 ก็มีรายละเอียดต่อไปนี้

...มั่นใจว่าในการศึกษานี้ แม้จะเปลี่ยนแปลงรัฐบาลก็ตาม คณะรัฐบาลที่มา
ใหม่ก็จะคงมุ่งจัดดำเนินการศึกษาให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป การศึกษาสมัยหลังสงคราม
โลกนี้จะคงวางรากฐาน มีใจจะทำไปตามลำพังผู้เดียว จะคงปรึกษาหารือ
ผู้ที่มีความชำนาญ โดยเฉพาะปรึกษากันถึงการแก้ไขเปลี่ยนแปลงแผนการศึกษาชาติ

¹ม.ล.มานิจ ชุมสาย อ่างใน พิชัย สันตภิรมย์, "การใช้อุปกรณ์การสอนของครู
อนุบาลโรงเรียนราษฎรในกรุงเทพมหานคร," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชา
ประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516), หน้า 9.

ปรับปรุงการศึกษาเป็นการใหญ่ โดยถือว่า การให้การศึกษาแก่เยาวชนเป็นรากฐาน
ความเจริญแห่งประเทศชาติ¹

แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 นี้ ได้แบ่งระบบการศึกษาออกเป็น 5 ชั้น ได้แก่

- ก. การศึกษาขั้นอนุบาล
- ข. การศึกษาขั้นประถม
- ค. การศึกษาขั้นมัธยม
- ง. การศึกษาขั้นเตรียมอุดม
- จ. การศึกษาขั้นอุดมศึกษา²

นอกจากนี้ยังได้วางชั้นการศึกษาไว้สำหรับทุกอายุ ได้แก่

อายุต่ำกว่า 4 ขวบ เป็นการศึกษาของเด็กเล็ก ซึ่งรัฐพยายามที่จะจัดตั้ง
โรงเรียนเพื่อแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ และฝึกจิตใจเด็กให้ถูกต้องตั้งแต่เล็กมาทีเดียว³

อายุ 4-7 ปี เป็นการศึกษาขั้นอนุบาล เริ่มจากโรงเรียนเด็กเล็ก หรือ
เด็กที่มีอายุระหว่าง 4-7 ปี⁴

แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 นี้ ได้จัดให้การอนุบาลศึกษาเป็นการศึกษาระดับ
หนึ่งทางหาก และมีคำนิยามว่า "การศึกษาขั้นอนุบาลได้แก่การอบรมกุลบุตรกุลธิดาก่อนการ
ศึกษาบังคับ โดยมีหลักการให้อบรมนิสัย และฝึกประสาทไวให้พร้อมที่จะรับการศึกษาระดับ
ศึกษาต่อไป"⁵

¹กรมวิชาการ, ความเป็นมาของแผนการศึกษาชาติ, หน้า 143.

²กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435 - 2507, หน้า 368.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 369.

⁴เรื่องเดียวกัน.

⁵คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, "การวิวัฒนาการแผนการศึกษาแห่งชาติ อดีต-
ปัจจุบัน," หน้า 63.

จะเห็นได้ว่าการศึกษาของวัยเรียนได้คลี่คลายมาเป็นลำดับขั้น และในปี 2494 นี้ก็ได้มีคำว่า "อนุบาล" บรรจุอยู่ในแผนการศึกษาชาติแล้ว

การจัดชั้นเด็กเล็กและการปรับปรุงแนวการจัดโรงเรียนอนุบาล

เนื่องจากรัฐบาลมีงบประมาณจำกัด ไม่สามารถจัดตั้ง โรงเรียนอนุบาลได้ทั่วถึง แต่เพื่อที่จะให้เด็กคุ้นกับโรงเรียนและให้ผู้ปกครองที่ประสงค์จะส่งเด็กอายุก่อนถึงเกณฑ์บังคับได้เข้าเรียน จึงในพ.ศ. 2495 กระทรวงศึกษาธิการได้มีการเปิดชั้นเด็กเล็กเพิ่มขึ้นในโรงเรียนประถมศึกษา เฉพาะโรงเรียนเทศบาลและประชาบาล¹ กระทรวงศึกษาธิการจึงมีหนังสือไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดในเรื่องการดำเนินงานเปิดชั้นเด็กเล็ก ครั้งมีรายละเอียดจากหนังสือฉบับดังกล่าวดังนี้

¹กรมวิชาการ, รายงานการศึกษา พ.ศ. 2485 - 2497 และสถิติการศึกษา 12 ปี,

ความมาก
ที่ 26953/2495

กระทรวงศึกษาธิการ

7 สิงหาคม 2495

เรื่อง การจัดชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประชาบาลและเทศบาล

เรียน ผู้อำนวยการจังหวัดทุกจังหวัด

ด้วยกระทรวงศึกษาธิการพิจารณาเห็นว่า แม่พระราชบัญญัติประถมศึกษา 2476 จะบังคับให้เด็กได้เข้าโรงเรียนประถมศึกษา ตั้งแต่อายุย่างเข้าปีที่ 8 แต่ในบางท้องที่ปรากฏว่า ประชาชนพากันนิยมการศึกษา และอยากส่งเด็กให้เขาเล่าเรียนก่อนเด็กอายุถึงเกณฑ์บังคับ ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงได้ทดลองเปิดทำการสอนชั้นเด็กเล็กขึ้นในโรงเรียนประชาบาลตามโครงการระเซิงเทรา โดยได้รับเด็กที่มีอายุครบ 5 ปีบริบูรณ์ให้เขาเล่าเรียนในชั้นเด็กเล็ก ซึ่งอยู่ในโรงเรียนประชาบาลนั่นเอง และเมื่อเด็กได้เข้าเรียนในชั้นเด็กเล็กเป็นเวลาหนึ่งหรือสองปีแล้วก็อาจเลื่อนขึ้นไปเรียนในชั้นประถมต่อไป กระทรวงศึกษาธิการเข้าใจว่า โดยวิธีนี้จะช่วยให้การปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาได้ผลสมความมุ่งหมายยิ่งขึ้น แต่เนื่องจากการเปิดชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประชาบาลดังกล่าว ย่อมต้องการสถานที่ ครูผู้ทรงคุณวุฒิ และเงินค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องขยายงานส่วนนี้ด้วยความระมัดระวัง และตามกำลังเท่าที่จะทำได้ โดยเฉพาะในปีการศึกษา 2495 กระทรวงศึกษาธิการใคร่ขอให้จังหวัดถือหลักปฏิบัติดังนี้

1. เนื่องจากกรมสามัญศึกษา ยังไม่มีงบประมาณสำหรับการเปิดชั้นเด็กเล็ก และงานนี้เป็นงานใหญ่ ฉะนั้นในชั้นนี้จึงใคร่ขอให้จังหวัดเตรียมการเปิดชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประชาบาล เพียงไม่เกินอำเภอละหนึ่งแห่ง

2. เด็กที่จะเข้าเรียนในชั้นเด็กเล็ก จะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 5 ปีบริบูรณ์
3. ห้องเรียนสำหรับเด็กชั้นเด็กเล็ก อย่างน้อยควรมีห้องขนาดใหญ่หนึ่งห้อง
4. การสอนชั้นเด็กเล็ก คล้ายคลึงกับการสอนเด็กอนุบาล และอาจดูได้ที่

โรงเรียนวัดโสธร และ โรงเรียนพรหมานุเคราะห์ จังหวัดระเซิงเทรา

5. จำนวนนักเรียนในชั้นเด็กเล็กไม่ควรเกิน 30 คน
 6. สำหรับเรื่องภาระทะเบียนและหลักฐานทางโรงเรียน ให้ถือปฏิบัติเช่นเดียวกับเด็กนอกเกณฑ์บังคับ
 7. กระทรวงศึกษาธิการ ไม่มีความประสงค์จะเร่งรัดให้จังหวัดเปิดชั้นเด็กเล็ก และจังหวัดควรดำเนินการเปิดชั้นเด็กเล็กต่อเมื่อเห็นว่า จะสามารถทำดีพอสมควร สำหรับจังหวัดใดที่ยังมีการกำหนดอายุเด็กที่จะเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาเป็นอายุย่างเข้าปีที่ 9 ไม่ควรเปิดสอนชั้นเด็กเล็ก
 8. หากจังหวัดมีความประสงค์จะเปิดชั้นเด็กเล็ก ก็ขอให้เสนอรายงานไปกรมสามัญศึกษา แสดงขนาดห้องเรียน รายชื่อ และวุฒิครูผู้สอน ตลอดจนวิธีดำเนินการซึ่งจังหวัดทำไว้แล้ว และเมื่อได้รับอนุมัติจากกรมสามัญศึกษาแล้ว จึงให้เปิดทำการสอนได้
- โคลงหนังสือผู้มีอภัย เรื่องแนวทางการสอนชั้นเด็กเล็กมาพร้อมหนังสือนี้ เดิม เพื่อให้ไว้สำหรับแผนกศึกษาธิการจังหวัด แผนกศึกษาธิการอำเภอ และกิ่งอำเภอแห่งละ 1 เดิม

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) ม.ล.ปิ่น มาลากุล

(หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล)

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ¹

¹กรมสามัญศึกษา, ระเบียบปฏิบัติงานของกรมสามัญศึกษา (พระนคร : โรงพิมพ์โรงเรียนการช่างวุฒศึกษา, 2500), หน้า 159-160.

นโยบายของกระทรวงเกี่ยวกับการเปิดชั้นเด็กเล็กนี้ ได้ทำการทดลองเปิดใน
จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อน ก็มีรายละเอียดต่อไปนี้

เนื่องด้วยเด็กส่วนมากของเสียเวลาอยู่กับบ้านหลายปี กว่าจะมีอายุย่างเข้าปีที่ 8
จึงจะมีโอกาสเข้าเรียนใน โรงเรียนประชาบาลและเทศบาล ตามพระราชบัญญัติ
ประถมศึกษา ส่วนเด็กในเมืองที่พ่อแม่มีฐานะดี อาจมีโอกาสเข้าเรียนใน โรงเรียน
อนุบาล หรือ โรงเรียนราษฎร์แต่อายุเพียง 3 ขวบครึ่ง หรือ 5 ขวบ กระทรวง
ศึกษาธิการจึงได้อนุมัติให้คณะกรรมการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาในจังหวัด
ฉะเชิงเทรา ทดลองจัดชั้นเด็กเล็กขึ้นใน โรงเรียนประชาบาลและเทศบาล รับเด็ก
อายุ 5 ขวบ เพื่อเป็นการช่วยเหลืออุปการะเด็ก และช่วยเหลือการศึกษาชั้น
ประถมศึกษาของเด็กในอนุบาล ปรากฏว่าการทดลองได้ผลดีพอสมควรและเป็น
ที่นิยมของประชาชน แต่โดยเหตุที่ภาระในการจัดโรงเรียนสำหรับเด็กที่อยู่ใน
เกณฑ์บังคับย่อมมีความสำคัญเป็นอันดับแรก ฉะนั้นการเปิดชั้นเด็กเล็กในโรงเรียน
ประชาบาลและเทศบาล จึงจำต้องอยู่ในวงจำกัด และถอย ๆ ขยายออกไป
เท่าที่สามารถจะจัดได้¹

ความคิดที่ว่า ภาระในการจัดโรงเรียนสำหรับเด็กที่อยู่ในเกณฑ์บังคับ ย่อมมีความ
สำคัญเป็นอันดับแรก เป็นความเห็นที่คล้ายคลึงกับที่ ม.ล.ปิ่น มาลากุล ได้เคยแถลงไว้ใน
การประชุมเกี่ยวกับการศึกษาเมื่อปีพ.ศ. 2492 ดังนี้ "แม้มีความจำเป็นดังกล่าว (ที่ว่า
การศึกษาของเด็กเล็กมีความสำคัญ) แต่คงดีว่ายังไม่เป็นการรีบร้อนที่จะจัดในประเทศ
เรา เพราะยังมีกิจการอื่นสำคัญมากกว่าอยู่เฉพาะหน้า"²

ความคิดเห็นดังกล่าวนี้อาจจะเนื่องมาจากเหตุผลที่ว่า บ้านเมืองในขณะนั้น เป็นระยะ
ที่เพิ่งพ้นจากสภาพสงครามโลก รัฐบาลต้องประสบกับปัญหาหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทาง
ด้านเศรษฐกิจ การจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลจำเป็นต้องใช้เงินจำนวนมากในด้านอาคารเรียน

¹ กรมสามัญศึกษา, หนังสือขุทศุมิตรโรงเรียนประถมศึกษา : การสอนเด็กเล็ก
(พระนคร : กรมสามัญศึกษา, 2495), หน้า ก.

² กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการประชุมเกี่ยวกับการศึกษา พ.ศ. 2492,
หน้า 12.

ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งรัฐบาลจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพอื่นที่จำเป็นมากกว่า อย่างไรก็ตาม
ก็นับได้ว่าการศึกษาระดับก่อนวัยเรียนได้รับการสนับสนุนจากนักการศึกษาและผู้นำประเทศ
โดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกาศให้มีการศึกษาชั้นอนุบาลไว้ในแผนการศึกษาชาติ
พุทธศักราช 2494 ดังที่ได้อธิบายมาแล้วในตอนต้น

นโยบายการเปิดชั้นเด็กเล็กใน โรงเรียนประถมศึกษาและเทศบาลนี้ ม.ล.ปิ่น
มาลากุล กล่าวว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงไปจากชั้นเตรียมประถมที่เคยมีมาแต่เดิม เนื่องจาก
ชั้นเตรียมประถมเป็นการจัดที่มุ่งให้เด็กอ่านออกเขียนได้เป็นสำคัญ แต่ชั้นเด็กเล็กใช้แนวทางการ
สอนตามแบบอย่าง โรงเรียนอนุบาลเป็นหลัก อาจกล่าวได้ว่าชั้นเด็กเล็กก็คือชั้นอนุบาลกลายๆ
นั่นเอง¹

หลังจากที่กระทรวงศึกษาธิการมีหนังสือไปถึงทุกจังหวัดในเรื่องแนวนโยบายให้จังหวัด
ที่มีความพร้อมในคามบุคลากรและอาคารสถานที่เปิดชั้นเด็กเล็กนั้น ปรากฏว่าจังหวัดต่าง ๆ ได้
ของบประมาณมาทางกระทรวงศึกษาธิการมากมายด้วยกัน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการไม่สามารถ
ตอบสนองความต้องการได้ครบทุกจังหวัด ทั้งนี้เนื่องจากงบประมาณมีจำกัด และที่สำคัญการศึกษา
ภาคบังคับซึ่งเป็นการศึกษาสำหรับบุคคลส่วนใหญ่ของประเทศนั้นก็ยังอยู่ในสภาพที่ขาดตกบกพร่อง
ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงได้ทำหนังสือชี้แจงไปยังจังหวัดเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนว
นโยบายการเปิดชั้นเด็กเล็กอีกครั้งหนึ่งดังรายละเอียดต่อไปนี้

¹สัมภาษณ์ ม.ล. ปิ่น มาลากุล, อดีตรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ, 27 กุมภาพันธ์

ที่ 36730/2495

กระทรวงศึกษาธิการ

15 ตุลาคม 2495

เรื่อง การปรับปรุง โรงเรียนประชาบาลและการจัดชั้นเด็กเล็ก

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด

ด้วยปรากฏว่าในขณะนี้จังหวัดต่าง ๆ ได้รายงานขอเงินงบประมาณสำหรับการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาล และการเปิดชั้นเด็กเล็กเข้าไปเป็นจำนวนมาก แต่เนื่องด้วยกระทรวงศึกษาธิการได้รับอนุญาตงบประมาณจำกัด จึงไม่อาจอำนวยความสะดวกเหลือในด้านการเงินให้ตามความประสงค์ของจังหวัดได้ และอาจเป็นเหตุให้จังหวัดรู้สึกน้อยใจว่ากระทรวงศึกษาธิการไม่สนับสนุนกิจการนี้ ฉะนั้นจึงใคร่เรียนขอความเข้าใจดังนี้

ก. การปรับปรุงโรงเรียนประชาบาล

กระทรวงศึกษาธิการมีความมุ่งหมายที่จะให้โรงเรียนประชาบาลทุกแห่งได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้มีสภาพดีขึ้น และเพื่อให้โรงเรียนประชาบาลโดยทั่ว ๆ ไป ได้มีโอกาสเห็นแบบอย่างการปรับปรุงที่ดี และถูกต้องตามหลักวิชาในชั้นต้น จึงมีความมุ่งหมายให้ภาคและจังหวัดจัดเป็นตัวอย่างแห่งละ 1 โรงเรียนก่อน โดยดีหลัก 3 ประการ คือ

1. ปรับปรุงอาคารสถานที่และบริเวณ
2. ปรับปรุงการสอนสุขศึกษาและพลศึกษา
3. ปรับปรุงวิธีการสอน และค้นคว้าจัดทำเครื่องอุปกรณ์การสอน

การปรับปรุงตามหลัก 3 ประการนี้ กระทรวงศึกษาธิการต้องการให้แต่ละแห่งค่อยทำค่อยไปตามกำลังเงินและแรงงานที่มีอยู่ แต่อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงนี้มีหลายสิ่งซึ่งโรงเรียนอาจจัดทำไม่ได้ โดยอาศัยกำลังของครูและนักเรียน โดยไม่ต้องการงบประมาณ เช่น การปรับปรุงทำความสะอาดบริเวณสถานที่ สนาม การปรับปรุงวิธีการสอนตามข้อ 2 และข้อ 3 ก็กับการจัดทำเครื่องอุปกรณ์การสอน

ข. การจัดชั้นเด็กเล็ก

ได้แสดงความมุ่งหมายให้จังหวัดต่าง ๆ ทราบแล้ว โดยหนังสือที่ 26953/2495 ลงวันที่ 7 สิงหาคม 2495 เรื่อง การจัดชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประชาบาล จังหวัดควรจะได้ถือปฏิบัติตามนั้นอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามข้อ 7 แห่งหนังสือดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการไม่มีความประสงค์ที่จะเร่งรัดให้เปิดชั้นเด็กเล็ก จนกว่าโรงเรียนนั้นจะอยู่ในสภาพที่พร้อม กล่าวคือมีสถานที่เหลือพอ โดยไม่ต้องเบียดคานักเรียนชั้นประถมไปเรียนอีกแต่อยู่ในห้องอื่น มีครูพอ และครูที่จะสอนนั้น นอกจากจะคัดเลือกคุณลักษณะให้เหมาะสมแล้วยังต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในวิธีการสอนแบบอนุบาลด้วย นอกจากนี้เครื่องมือใช้ต่าง ๆ ที่จำเป็นแก่การสร้างสรรค์ชั้นเด็กเล็ก ก็ควรจะให้พร้อม โดยเฉพาะในเรื่องนี้ปรากฏว่า บางจังหวัดได้ทุ่มเทงบประมาณค่าก่อสร้าง เครื่องอุปโภคบริโภคการสอนที่ได้รับอนุญาต ให้แก่ชั้นเด็กเล็กกว่าครึ่งหนึ่งของงบประมาณของจังหวัดซึ่งเป็นการไม่ถูกต้องตามความมุ่งหมายของกระทรวงศึกษาธิการ เพราะในขณะนี้ เป็นที่รู้กันทั่วไปว่า เด็กนักเรียนประชาบาลยังขาดโต๊ะและม้านั่งเป็นจำนวนมาก สมควรจะได้รับการก่อสร้างเพิ่มเติมเพื่อบรรเทาการเคี้ยวร้อนเสียก่อน ฉะนั้น จึงขอให้จังหวัดโปรดพิจารณาอย่างรอบคอบเสียก่อนที่จะขออนุญาตขอเปิดสอนชั้นเด็กเล็กเข้าไป อนึ่ง เพื่อความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตจึงขอให้จังหวัดได้โปรดส่งรายการละเอียดต่อไปนี้ ไปประกอบการพิจารณาเป็นการเพิ่มเติมในคราวขออนุญาตด้วย คือ

1. แผนผังแสดงห้องเรียนต่าง ๆ ในโรงเรียนที่จะเปิดชั้นเด็กเล็ก
2. ประมาณครูและนักเรียน แยกเป็นรายห้องเรียน

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) เกวเรียง เสียมสกุล

(นายเกวเรียง เสียมสกุล)

หัวหน้ากองการศึกษาพิเศษ รักษาการในตำแหน่งอธิบดีกรมสามัญศึกษา¹

¹กรมสามัญศึกษา, ระเบียบปฏิบัติงานของกรมสามัญศึกษา, หน้า 161-163.

ในด้านการอนุบาลศึกษานั้น ในปี 2496 ได้มีคำสั่งแจงจากกระทรวงศึกษาธิการ
เกี่ยวกับการปรับปรุงแนวการจัดโรงเรียนอนุบาลให้เหมาะสมกับกาลสมัย ดังมีรายละเอียด
คำสั่งแจงจากกระทรวงศึกษาธิการดังต่อไปนี้

ที่ 26700/2496

กระทรวงศึกษาธิการ

15 ตุลาคม 2496

เรื่อง แนวการจัดโรงเรียนอนุบาล

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัด

ด้วยกระทรวงศึกษาธิการพิจารณาเห็นว่า ขณะนี้ประชาชนได้นิยมส่งบุตรหลานมา
เข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาลมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ จึงควรวางแนวการจัดโรงเรียนอนุบาล
ไว้ดังต่อไปนี้

1. โดยเหตุที่โรงเรียนอนุบาลเป็นโรงเรียนที่รับเด็กก่อกันถึงเกณฑ์บังคับและ
ในการจัดโรงเรียนอนุบาลก็ต้องใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมาก ฉะนั้นในชั้นนี้ กระทรวงศึกษา-
ธิการจึงมุ่งหมายที่จะเปิดโรงเรียนอนุบาล สังกัดแผนกการศึกษาอนุบาล กองการศึกษาพิเศษ
เพียงจังหวัดละ 1 แห่งกั้น และถ้ามีผู้นิยมการศึกษาอนุบาลมากขึ้น ก็ควรส่งเสริมให้จัดตั้ง
โรงเรียนราษฎร์ประเภทอนุบาลขึ้น

2. ในการจัดโรงเรียนอนุบาล สังกัดแผนกการศึกษาอนุบาลนั้น ถ้าจังหวัด
มีความประสงค์จะเปิดชั้นประถมศึกษาคือจากชั้นอนุบาล ก็อนุมัติให้เปิดชั้นประถมปีที่ 1-4 ได้
เพียงชั้นละ 1 ห้อง

3. กระทรวงศึกษาธิการ มุ่งหมายให้การศึกษาชั้นอนุบาล และชั้นประถมศึกษา
ในโรงเรียนอนุบาล สังกัดแผนกการศึกษาอนุบาล เป็นตัวอย่างอันดีแก่โรงเรียนราษฎร์ และ
โรงเรียนประชาบาลทั่วไป ทั้งในเรื่องอาคารสถานที่ การจัดโรงเรียน การสั่งสอนอบรม
และระเบียบวิธีสอน

4. การจัดชั้นอนุบาล และชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนอนุบาล สังกัดแผนก การศึกษาอนุบาลนั้น ให้ใช้ครูซึ่งมีวุฒิ ป.ป. อนุบาลเป็นอย่างต่ำ และโดยปกติให้มีครู ประจำเพียงห้องละ 1 คน

5. การจัดชั้นอนุบาล โรงเรียนอนุบาล สังกัดแผนกการศึกษาอนุบาลให้ พยายามจัดไปในทางประหยัด เช่น

ก. เคียงนอน ควรใช้สนามหญ้า หรือเตียงผ้าใบชนิดที่เก็บพับได้ ทั้งนี้ เพื่อสะดวกในการเก็บ เมื่อหมดเวลานอนแล้ว และเพื่อจะใช้ห้องนอนทำประโยชน์อื่น ต่อไป เช่น เป็นห้องนอน หรือห้องเล่นเกมสันทนาการ การใช้เตียงไม่เป็นการทำให้ เปลืองห้องโดยไม่จำเป็น เพราะในวันหนึ่ง ห้องนอนได้ใช้ประโยชน์เพียง 2 ชั่วโมง เท่านั้น

ข. เสื่อนอน การฉีกเปลี่ยนเสื่อนอน เป็นเหตุให้เพิ่มภาระแก่ครูและ ผู้ปกครอง โดยไม่จำเป็น เพราะเสื่อนอนระยะเวลาเพียงเล็กน้อย หากจะใช้นอนในซุกที่ แต่งมาโรงเรียน ก็จะเป็นการสะดวกยิ่งขึ้น และไม่เป็นการจำกัดสุขภาพอนามัยของ นักเรียนแต่ประการใด

ค. การอาบน้ำ เห็นว่าไม่มีความจำเป็น เมื่อเด็กตื่นนอน ให้เด็กใช้ล้าง หน้า ล้างมือ ก็เป็นการรักษาความสะอาดพอแล้ว

จึงเรียนชี้แจงมาเพื่อถือเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) ปิ่น มาลากุล

(หม่อมหลวง ปิ่น มาลากุล)

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ¹

¹ กรมสามัญศึกษา, ระเบียบปฏิบัติงานของกรมสามัญศึกษา, หน้า 196-197.

เนื่องจากการศึกษาอนุบาลนับวันยิ่งได้รับความนิยมนิยามเพิ่มขึ้น ดังนั้นในปีพ.ศ. 2497 กรมสามัญศึกษาจึงได้ออกระเบียบการว่าด้วยเรื่อง การรับสมัครนักเรียนอนุบาล ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ระเบียบกรมสามัญศึกษา
ว่าด้วยการรับสมัครนักเรียน โรงเรียนอนุบาล

พ.ศ. 2497

ด้วยกรมสามัญศึกษา เห็นสมควรกำหนดวิธี การรับสมัครนักเรียน โรงเรียนอนุบาล ในสังกัดกรมสามัญศึกษาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

1. ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบกรมสามัญศึกษา ว่าด้วยการรับสมัครนักเรียน โรงเรียนอนุบาล พ.ศ. 2497"
2. ตั้งแต่วันที่ระเบียบนี้ให้ยกเลิกบรรดาคำสั่ง ระเบียบหรือข้อบังคับใด ๆ ที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดแย้งกับระเบียบนี้

การรับสมัคร

3. ให้รับเฉพาะนักเรียนไปเข้าสอบเป็น โดยปกติโรงเรียนจะเปิดรับสมัคร ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน ถึงวันที่ 1 มีนาคม โดยรับสมัครนักเรียนทั้งชายและหญิง ผู้มีลักษณะ ดังต่อไปนี้

(1) เป็นผู้ที่มีร่างกายแข็งแรงปราศจากโรคติดต่อใด ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการเล่าเรียน และต้องนำใบรับรองแพทย์แผนปัจจุบันชั้น 1 มาแสดงด้วยในวันสมัคร

(2) นักเรียนอนุบาลจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า $3\frac{1}{2}$ ปี และไม่เกิน $5\frac{1}{2}$ ปี ในวันเข้าเรียน

(3) นักเรียนชั้นประถมศึกษา จะต้องมามีอายุถึงวันเข้าเรียนครั้งนี้ ประถมปีที่ 1 ไม่ต่ำกว่า $5\frac{1}{2}$ ปี และไม่เกิน 7 ปี

ประณปีที่ 2 ไม่เกิน 8 ปี

ประณปีที่ 3 ไม่เกิน 9 ปี

ประณปีที่ 4 ไม่เกิน 10 ปี

ให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองไปลงชื่อกรอกข้อความในสมุดฝากของโรงเรียน
ด้วยตัวเอง

ให้โรงเรียนจัดทำสมุดฝากนักเรียนขึ้นไว้ตามท้ายระเบียบนี้ เพื่อเป็น
หลักฐานในการคัดเลือกนักเรียนและให้ใช้ได้เพียงปีการศึกษาเดียว

จำนวนนักเรียน

4. ให้รับนักเรียนตามเกณฑ์ปกติไว้ดังนี้
- (1) ชั้นอนุบาลไม่เกินห้องละ 25 คน
 - (2) ชั้นประถมศึกษาไม่เกินห้องละ 35 คน

การคัดเลือกนักเรียนอนุบาล

5. ให้โรงเรียนพิจารณาคัดเลือกนักเรียน เรียงตามลำดับเลขที่ลงชื่อสมัคร
ไว้ในสมุดฝากและตามเกณฑ์ลำดับก่อนหลังดังนี้

- (1) บิดามารดาถึงแก่กรรม
- (2) มารดาถึงแก่กรรม
- (3) บิดาถึงแก่กรรม
- (4) บิดาหรือมารดาเป็นครูในสถานศึกษาที่อยู่ในความควบคุมของ
กระทรวงศึกษาธิการ หรือเป็นข้าราชการสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ
- (5) บิดามารดาเป็นข้าราชการ
- (6) มารดามีบุตรตั้งแต่ 6 คน ขึ้นไป
- (7) มารดาบิดาไม่อยู่ในเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น

ให้โรงเรียนประกาศผลการคัดเลือกนักเรียนไว้ที่ป้ายประกาศของโรงเรียน
ระหว่างวันที่ 1 - 15 มีนาคม และแจ้งให้ผู้ปกครองมาทำใบมอบตัวระหว่างวันที่ 1 - 10

พฤษภาคม (วันพฤหัสบดี)

เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้วผู้ใดมีใ้คนนำเด็กมาทำใบมอบตัว ให้ถือว่าผู้นั้นสละสิทธิ์ และให้โรงเรียนคัดเลือกเด็กที่อยู่ในลำดับถัดไปเข้าเรียนแทน

ในกรณีจำเป็น ครูใหญ่มีอำนาจที่จะรับเด็กเข้าเรียนเพิ่มจากเกณฑ์ปกติได้ เป็นพิเศษอีกห้องละไม่เกิน 2 คน¹

ในเรื่องของการรับสมัครเด็กนักเรียนอนุบาลนี้ ม.ด. ปิ่น มาลากุล ได้ชี้แจงให้ฟังว่า ตามหลักการหรือวัตถุประสงค์ที่แท้จริงแล้ว เกณฑ์การรับเด็กได้คำนึงถึงเด็กที่อยู่ในฐานะที่เสียเปรียบทางสภาพแวดล้อม เช่น เด็กที่กำพร้าบิดามารดา หรือขาดผู้ดูแล แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ปรากฏว่า เด็กที่มีโอกาสเข้าเรียนส่วนใหญ่เป็นบุตรของข้าราชการ ซึ่งเด็กเหล่านี้ได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีอยู่แล้ว ทำให้มีวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ยาก²

นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการยังไม่ได้ออกระเบียบเรื่องค่าธรรมเนียมโรงเรียนอนุบาล ยังมีรายละเอียดอีกต่อไป

¹ กรมสามัญศึกษา, ระเบียบปฏิบัติงานของกรมสามัญศึกษา, หน้า 200-201.

² สัมภาษณ์ ม.ด. ปิ่น มาลากุล, อดีตรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ,
27 กุมภาพันธ์ 2523.

ระเบียบการกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่องค่าธรรมเนียมโรงเรียนอนุบาล

พ.ศ. 2497

เพื่อให้หลักเกณฑ์ค่าธรรมเนียมสำหรับ โรงเรียนอนุบาลเป็นไปโดยเหมาะสมกับสภาพ
ในปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการเห็นสมควรวางระเบียบการเก็บค่าสมัคร ค่าการเรียนภาค
ปฏิบัติและค่าอาหาร ดังต่อไปนี้

1. ค่าสมัครแรกเข้า 10 บาท
2. ค่าการเรียนภาคปฏิบัติ ภาคละ 10 บาท

3. ค่าอาหาร ให้จังหวัดพิจารณาสั่งเก็บตามอัตราที่เหมาะสมแก่สภาพของ
จังหวัด อย่างสูงไม่เกินภาคละ 150 บาท จังหวัดใดที่มีความจำเป็นที่จะต้องเก็บสูงกว่านี้
ให้ชี้แจงความจำเป็นขออนุญาตไปยังกระทรวงศึกษาธิการ

เงินค่าสมัครจะต้องนำมาชำระเมื่อตอนสมัครเข้าเรียน ค่าสมัครนี้โรงเรียนจะ
เก็บไว้เป็นเงินบำรุงการศึกษาของโรงเรียน จะเรียกคืนไม่ได้ไม่ว่ากรณีใด ๆ

เมื่อโรงเรียนแจ้งให้นักเรียนมาเข้าเรียนแล้ว ผู้ปกครองจะต้องนำค่าอาหารและ
ค่าการเรียนภาคปฏิบัติมาชำระให้เรียบร้อยก่อนเข้าเรียน และสำหรับภาคเรียนต่อ ๆ ไป
จะต้องนำค่าธรรมเนียมมาชำระล่วงหน้าเสมอไป ถ้ายังไม่นำมาชำระให้โรงเรียนเดือน
2 ครั้ง ครั้งที่ 2 ให้ถือเป็นลายลักษณ์อักษรห่างจากวันเปิดภาคเรียน 1 เดือน ถ้า
ผู้ปกครองไม่นำมาภายใน 7 วัน ให้โรงเรียนตัดชื่อนักเรียนออก และถ้านักเรียนจะมาเข้า
เรียนใหม่อีก จะต้องชำระค่าธรรมเนียมที่ค้างให้เรียบร้อย และจะต้องเสียค่าสมัคร โดยถือ
เสมือนหนึ่งเป็นนักเรียนเข้าใหม่

นักเรียนที่ทองหยุกเรียนด้วยเหตุใด ๆ หรือลาออกในระหว่างภาคเรียน ไม่มีสิทธิ์
ที่จะเรียกค่าธรรมเนียมคืน

การเก็บและรักษาเงินค่าธรรมเนียมให้โรงเรียนปฏิบัติตามระเบียบการคุ้มครอง
เงินและพัสดุของกระทรวงศึกษาธิการ

ให้ไว้ระเบียบนี้ตั้งแต่วันที่ 17 พฤษภาคม 2497

(ลงชื่อ) พลเอก ม. พรหมโยธี

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ¹

สภาพการศึกษาก่อนวัยเรียน

ในด้านความก้าวหน้าของการศึกษาก่อนวัยเรียนนั้น ปรากฏในรายงาน พ.ศ. 2485 - 2497 ของกระทรวงศึกษาธิการดังต่อไปนี้

ในปี พ.ศ. 2491 โรงเรียนอนุบาลของรัฐบาลเพิ่มขึ้นเป็น 16 โรงเรียน ในปี 2492 เพิ่มขึ้นเป็น 17 โรงเรียน และในปี พ.ศ. 2493 เพิ่มขึ้นเป็น 18 โรงเรียน ส่วนโรงเรียนราษฎร์ที่สอนชั้นมูลและอนุบาลลดลงเหลือ 196 โรงเรียน ส่วนจำนวนนักเรียนนั้น ในปี พ.ศ. 2492 นักเรียนอนุบาลในโรงเรียนรัฐบาลเพิ่มขึ้นเป็น 898 คน ในปี พ.ศ. 2493 เพิ่มขึ้นเป็น 1,027 คน และเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ²

และเนื่องจากงบประมาณมีจำกัด ไม่สามารถจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลให้เพียงพอ กับความต้องการของประชาชน ในปี พ.ศ. 2495 จึงได้มีนโยบายเปิดชั้นเด็กเล็กขึ้นใน โรงเรียนประชาบาลและเทศบาล ดังที่กล่าวไว้ในตอนต้นแล้ว

ความเคลื่อนไหวของโรงเรียนอนุบาลและชั้นเด็กเล็กนั้น อาจารย์เชื้อสนิทพิทย เปรมโยธิน ได้ให้สัมภาษณ์ออกอากาศ เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2496 ในเรื่อง "การศึกษา ชั้นอนุบาล" ดังนี้

¹ กรมสามัญศึกษา, ระเบียบปฏิบัติงานของกรมสามัญศึกษา, หน้า 206 - 207.

² กรมวิชาการ, รายงานการศึกษา พ.ศ. 2485 - 2497 และสถิติการศึกษา 12 ปี, หน้า 18.

ได้มีการโอนโรงเรียนอนุบาลซึ่งแต่เดิมสังกัดอยู่กรมวิสามัญศึกษา มาสังกัด
กรมสามัญศึกษา 22 โรงเรียน และมีโรงเรียนที่เปิดใหม่ในปีนี้อีก 11 โรงเรียน
รวมโรงเรียนอนุบาลทั้งสิ้นในปีนี้เป็น 33 โรงเรียน ส่วนชั้นเล็กเล็กที่เปิดสอน
อยู่ตามโรงเรียนประชาบาล เทศบาล เมื่อปี 2495 มี 71 ห้องเรียน และ
ในปี 2496 คือปีที่ เปิดอีก 55 ห้องเรียน รวมเป็น 126 ห้องเรียน¹

โรงเรียนอนุบาลที่เปิดใหม่ในปีการศึกษา 2496 เปิดในจังหวัดต่าง ๆ ดังนี้
จังหวัดตราด นครปฐม บุรีรัมย์ อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร แพร่ ภูเก็ต ยะลา
ร้อยเอ็ด ลำปาง สระบุรี สุราษฎร์ธานี²

นอกจากโรงเรียนอนุบาลของรัฐบาลแล้ว โรงเรียนที่นับว่ามีบทบาทสำคัญในการ
จัดการศึกษาระดับนี้ก็คือโรงเรียนราษฎร์ และเพื่อแสดงให้เห็นเด่นชัดยิ่งขึ้น ใต้น้ำสถิติ
จำนวนนักเรียนอนุบาลของโรงเรียนรัฐบาลและราษฎร์มาแสดงดังปรากฏในตารางต่อไปนี้

¹ กรมวิชาการ, รายงานวิทยุกระจายเสียงของกองเผยแพร่การศึกษา
บทสนทนาเรื่อง "การศึกษาชั้นอนุบาล" ระหว่างนาง เอื้อนทิพย์ เปรมโยธิน หัวหน้าแผนก
การศึกษาอนุบาล กับนายเทียบ ลอยเพชร วันที่ 23 สิงหาคม 2496 เวลา 19.45 น.

² ที่มา กองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

จำนวนนักเรียนอนุบาลของโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2485-2496¹

ปี	รัฐบาล	ราษฎร์	รัฐบาลคิดเป็นร้อยละ	ราษฎร์คิดเป็นร้อยละ
2485	97	439	18.10	81.90
2486	447	2,293	16.31	83.69
2487	726	2,957	19.71	80.29
2488	491	1,940	20.20	79.80
2489	476	1,127	29.69	70.31
2490	562	1,952	22.35	77.65
2491	736	2,371	23.69	76.31
2492	814	2,249	26.58	73.42
2493	885	3,359	20.85	79.15
2494	1,069	3,989	21.13	78.87
2495	1,582	10,050	13.60	86.40
2496	2,129	8,526	19.98	80.02

จะเห็นว่าโรงเรียนราษฎร์รับเด็กชอบจำนวนนักเรียนอนุบาลสูงกว่ารัฐบาลมาโดยตลอดที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากรัฐบาลไม่มีงบประมาณในการสร้างอาคารเรียนตลอดจนจัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอกับความต้องการของผู้ปกครองที่ต้องการส่งบุตรหลานของตนเข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาลได้ และเมื่อความจำเป็นมีมากขึ้น บิคารมารคาและผู้ปกครองจึงต้องหันไปพึ่งโรงเรียนราษฎร์ ทำให้โรงเรียนราษฎร์เพิ่มจำนวนมากขึ้น อีกประการหนึ่งรัฐบาลเองก็มีนโยบายที่จะให้เอกชนช่วยรับภาระในการจัดการศึกษาระดับนี้อยู่แล้ว

¹ กรมวิชาการ, สถิติการศึกษาบางประการ ปี 2485 - 2496, หน้า 9.

จากหนังสือของกระทรวงศึกษาธิการในเรื่องแนวการจัดโรงเรียนอนุบาล ลงวันที่ 15 ตุลาคม 2496 ที่กล่าวว่า ในการจัดโรงเรียนอนุบาลต้องใช้จ่ายเงินจำนวนมาก ดังนั้นในขั้นต้นนี้กระทรวงศึกษาธิการจึงมุ่งหมายที่จะเปิดโรงเรียนอนุบาลเพียงจังหวัดละ 1 แห่งก่อน ถ้ามีผู้นิยมการศึกษาอนุบาลมากขึ้น ก็ควรส่งเสริมให้จัดตั้งโรงเรียนราษฎร์ประเภทอนุบาลขึ้น

ดังนั้นในปีการศึกษา 2497 นี้ กระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายที่จะให้เอกชนช่วยจัดการศึกษาระดับนี้ เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ดังปรากฏหลักฐานจากรายงานการศึกษา ปี 2497 - 2499 ดังต่อไปนี้

กระทรวงศึกษาธิการมีความมุ่งหมายที่จะเปิดโรงเรียนอนุบาลขึ้นเป็นตัวอย่าง จึงพยายามที่จะเปิดขึ้นทุก ๆ จังหวัด ๆ ละ 1 โรงเรียน แต่เนื่องจากการตั้งโรงเรียนอนุบาลต้องใช้งบประมาณมาก ประกอบกับความจำเป็นในการจัดตั้งและชดเชยโรงเรียนประถมศึกษา และโรงเรียนประเภทอื่นมีมากกว่า จึงจัดตั้งไม่ไต่หัวถึงทุกจังหวัด คงจัดตั้งเริ่มขึ้นปีละไม่กี่โรงเรียนตามกำลังงบประมาณที่ไต่หัวในปีหนึ่ง ๆ กระทรวงศึกษาธิการเห็นว่าโรงเรียนอนุบาลเป็นรากฐานที่จะช่วยปลูกฝังอบรมเด็ก เตรียมตัวเด็กเข้าศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาเป็นอย่างดี ประกอบกับประชาชนนิยมส่งบุตรหลานเขาเล่าเรียน จึงได้สนับสนุนให้เอกชนจัดตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2497 ถึง พ.ศ. 2499 มีโรงเรียนอนุบาล และนักเรียนอนุบาลดังต่อไปนี้¹

จำนวนโรงเรียนอนุบาลของรัฐและราษฎร์ในช่วง ปี 2497-2497

พ.ศ.	รัฐบาล	ราษฎร์	รวม	เพิ่ม
2497	36	81	117	-
2498	45	186	231	144
2499	49	223	277	46

¹กรมวิชาการ, รายงานการศึกษา ปีการศึกษา 2497-2499, (พระนคร:กรมวิชาการ, 2500), หน้า 5.

จากตารางพบว่า จำนวนโรงเรียนอนุบาลของเอกชนเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว และในอัตราที่สูง กล่าวคือ ปีพ.ศ. 2498 มีจำนวนโรงเรียนเพิ่มขึ้นจากปี 2497 ถึง 105 โรง หรือคิดเป็นร้อยละ 129.63 และในปีพ.ศ. 2499 จำนวนโรงเรียนเพิ่มขึ้น 37 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 19.89

จำนวนนักเรียนโรงเรียนอนุบาลของรัฐและราษฎร์ในช่วง 2497-2499¹

พ.ศ.	โรงเรียนรัฐบาล	โรงเรียนราษฎร์	รวม	เพิ่มขึ้น
2497	2,596	11,507	14,103	0
2498	2,548	12,779	16,327	2,224
2499	2,898	12,677	16,575	248

จากตาราง จำนวนนักเรียนโรงเรียนราษฎร์ในปีการศึกษา 2498 เพิ่มขึ้นจากปี 2497 ร้อยละ 11.05 แต่ในปีพ.ศ. 2499 จำนวนนักเรียนได้ลดลงเล็กน้อย นับได้ว่าโรงเรียนอนุบาลของเอกชนได้มีส่วนแบ่งเบาภาระของโรงเรียนอนุบาลของรัฐได้มากพอสมควร

และเพื่อเป็นการช่วยเหลือโรงเรียนเอกชนที่จัดตั้งขึ้น รัฐบาลได้ให้เงินอุดหนุนตามจำนวนนักเรียน คนละ 6 บาท นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการยังได้ช่วยเหลือและช่วยอบรมครูให้โรงเรียนอนุบาล มีหลักสูตร 2 ปี²

จะเห็นว่าเอกชนนับว่ามีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาระดับนี้มานานนับแต่อดีต "

¹กรมวิชาการ, รายงานการศึกษา ปีการศึกษา 2497-2499, หน้า 6.

²เรื่องเดียวกัน.

และนับวันก็จะยิ่งเพิ่มความสำคัญมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 2497 นี้ รัฐบาลมีนโยบาย มุ่งมั่นที่จะให้ เอกชนรับภาระในการจัดการศึกษาระดับนี้เพื่อประชาชน โดยรัฐจะจัดโรงเรียน อนุบาลเพียงเพื่อเป็นตัวอย่างให้เท่านั้น

เกี่ยวกับสภาพการอนุบาลศึกษาของไทยในขณะนี้ ปรากฏหลักฐานในรายงาน การศึกษา ปี พ.ศ. 2485 - 2497 ซึ่งได้กล่าวไว้ดังนี้

การศึกษอนุบาลนั้น ในชั้นเดิมได้จัดให้ขึ้นอยู่กับการฝึกหัดครู คือมีโรงเรียนอนุบาล ตัวอย่างขึ้นในจังหวัดพระนคร และจัดการฝึกหัดครูอนุบาลไปควยเพื่อฝึกครูเพียงพอ แล้วจึงไปขยายไปจัดโรงเรียนอนุบาลตามจังหวัดต่าง ๆ จังหวัดละ 1 โรงเรียน ทั้งนี้ เพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่โรงเรียนราษฎร์ ในชั้นเดิมที่เปิดขึ้นตามจังหวัดต่าง ๆ นั้น ก็ยังไม่มีโรงเรียนของตนเป็นเอกเทศ จำเป็นต้องอาศัยโรงเรียนฝึกหัดครูบาง โรงเรียนสตรีประจำจังหวัดบาง และไม่มีครูใหญ่ของตนเอง เป็นการฝากให้ครูใหญ่ โรงเรียนที่อาศัยอยู่นั้นรับผิดชอบควย ในขณะที่มีโรงเรียนอยู่ทั้งสิ้น 36 โรงเรียน ปรากฏว่ามีหลายจังหวัดที่ก็มีโรงเรียนอนุบาล ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยเอกชน นอกจากนี้ใน โรงเรียนนั้นเอง ก็ได้เปิดสอนต่อไปจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นที่คาดหมายได้ว่า ในเวลาต่อไปในโรงเรียนอนุบาลทุกแห่ง จะมีชั้นประถมศึกษาจนจบตัวประโยค ทั้งสิ้น การจัดโรงเรียนอนุบาลนี้ นับว่าคุ้มค่า ทั้งในสวนปริมาณ และคุณภาพ ใน ความคุณภาพนั้นอาจกล่าวได้ว่า การอนุบาลเป็นระดับการศึกษาชั้นหนึ่งที่เราจัดได้ดีที่สุด¹

จากรายงานนี้แสดงให้เห็นถึงภาพพจน์ของการจัดการอนุบาลศึกษาของไทยนับตั้งแต่เริ่ม คำเนินงาน จะเห็นว่าในระยะแรกการดำเนินงานอาจจะมีปัญหาอยู่บ้างในด้านอาคารเรียน ทั้งนี้ เนื่องจากรัฐบาลมีงบประมาณอันจำกัด ดังได้เคยกล่าวมาแล้วในตอนต้น อย่างไรก็ตามก็นับว่า เป็นความพยายามของรัฐบาลในการริเริ่มให้มีการจัดตั้งการอนุบาลศึกษาขึ้นในประเทศไทย ซึ่งเป็นผลส่งไปถึงคุณภาพของประชากรในอนาคต

ดังได้กล่าวไว้ในตอนต้นแล้วว่า ในปี พ.ศ. 2498 มีจำนวนโรงเรียนอนุบาลของ รัฐบาลรวมทั้งสิ้น 45 โรงเรียน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปีการศึกษา 2497 จำนวน 9 โรงเรียน และปี 2499

¹ กรมวิชาการ, รายงานการศึกษา พ.ศ. 2485-2497 และสถิติการศึกษา 12 ปี หน้า 14.

เพิ่มขึ้นอีก 4 โรง รวมเป็น 49 โรงเรียน

ปี พ.ศ. 2500 ได้เปิดโรงเรียนอนุบาลเพิ่มขึ้นในจังหวัด น่าน พัทลุง และ
จังหวัดสุพรรณบุรี รวม 3 แห่ง รวมเป็นโรงเรียนอนุบาลที่เปิดแล้วตั้งแต่ต้นจนถึงปี
52 โรงเรียน มีครูอนุบาลรวม 306 คน¹

ในปีการศึกษา 2500 นี้ ได้มีรายงานเกี่ยวกับการอนุบาลศึกษาค้างนี้

โรงเรียนอนุบาลนี้ยังมีไม่ครบทุกจังหวัด โครงการที่วางไว้กำหนดจะขยายไป
จังหวัดละ 1 แห่ง จึงยังมีจังหวัดที่ไม่มีโรงเรียนอนุบาล 21 จังหวัด จะโค
คยขยายไปตามจังหวัดที่ยังไม่มีโรงเรียนอนุบาลตามลำดับกำลัง เงินงบประมาณ
เพราะค่าใช้จ่ายในโรงเรียนประเภทนี้สูงกว่าโรงเรียนประถม คงมีอุปกรณ์
การสอนถาวรเรียน การเล่นครบครัน คงมีครูที่มีวุฒิครูอนุบาลทำการสอนเพื่อให้
การสอนใดเป็นไปตามหลักสูตร และความมุ่งหมายที่จะฝึกฝนกลมเกลียวจิตใจเด็ก
เป็นขั้น ๆ ไปตามหลักวิธีการจัดโรงเรียน การจัดชั้นเรียนของใหญ่กลางตามสุข
ลักษณะ มีบริเวณโรงเรียนพอสมควร มีเครื่องเล่นต่าง ๆ อันจะเป็นแบบอย่าง
ให้หมู่ประชาชนที่สนใจในการศึกษาชั้นนี้ คำนวณวิธีการไปปฏิบัติจัดตั้งโรงเรียนอนุบาล
ในท้องถิ่นของตนได้²

ในเรื่องของการอนุบาลศึกษานี้ สิ่งสำคัญประการหนึ่งได้แก่ครู ทั้งนี้เนื่องจาก
การอบรมสั่งสอนเด็กอายุระหว่าง 3 ถึง 5 ปี เป็นการสอนที่วางรากฐานที่ดีให้แก่เด็กให้
เด็กเจริญงอกงามทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ฉะนั้นการเลือกครูมีส่วน
จึงต้องเลือกเฟ้นครูที่ได้รับการอบรมมาทางนี้เป็นพิเศษ ดังนั้นโรงเรียนอนุบาลทุกโรงจึง
ได้บรรจุครูที่มีวุฒิก่อนอนุบาลเป็นส่วนใหญ่ เมื่อหาครูที่มีวุฒิไม่ได้ จึงจะรับบรรจุครูที่มีวุฒิ
อย่างอื่น และผู้ที่สำเร็จชั้นมัธยมปีที่ 6 เข้าทำการสอนแทน³ ในช่วงระยะเวลาระหว่าง

¹กรมวิชาการ, รายงานการศึกษา ปีการศึกษา 2500 (พระนคร:กรมวิชาการ,
[ม.ป.ป.]), หน้า 25.

²เรื่องเดียวกัน.

³กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการศึกษาปีการศึกษา 2497-2499, หน้า 7.

พ.ศ. 2497 - 2500 มีจำนวนครูที่สอนในโรงเรียนอนุบาลดังนี้

จำนวนครูโรงเรียนอนุบาลของรัฐ และราษฎร์ปีการศึกษา 2497 - 2500¹

พ.ศ.	โรงเรียนอนุบาลรัฐจัด	โรงเรียนอนุบาลเอกชนจัด	รวม	เพิ่มขึ้น
2497	242	552	794	-
2498	256	594	850	56
2499	273	625	898	48
2500	308	689	997	99

จากตารางจะเห็นได้ว่า จำนวนครูโรงเรียนอนุบาลทั้งรัฐบาลและราษฎร์เพิ่มขึ้นทุกปี โดยปีการศึกษา 2488 เพิ่มขึ้นจากปี 2494 จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 8.05 และในปีการศึกษา 2499 จำนวนครูโรงเรียนอนุบาลเพิ่มขึ้น 48 คน คิดเป็นร้อยละ 5.64 และในปีการศึกษา 2500 จำนวนครูโรงเรียนอนุบาลเพิ่มขึ้น 99 คน คิดเป็นร้อยละ 11.02

¹กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการศึกษา ปีการศึกษา 2497 - 2499, หน้า 7.

สำหรับจำนวนนักเรียนอนุบาลและชั้นเด็กเล็ก นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2496-2500
มีดังต่อไปนี้

จำนวนนักเรียนอนุบาลและเด็กเล็กในช่วง 5 ปี 2496-2500¹

ชั้นการศึกษา	2496	2497	2498	2499	2500
อนุบาล	10,655	14,103	16,327	16,575	17,205
เด็กเล็ก	16,817*	7,179	12,967	14,885	14,805

จากตารางแสดงให้เห็นว่า จำนวนนักเรียนอนุบาลและเด็กเล็กเพิ่มจำนวนขึ้น
ทุกปี อาจกล่าวได้ว่า ในช่วง 5 ปีนี้ จำนวนนักเรียนอนุบาลเพิ่มจำนวนถึง 6,500 คน
คิดเป็นร้อยละ 38.07 และจำนวนชั้นเด็กเล็กคิดจากปี 2497 - 2500 ปรากฏว่า
จำนวนชั้นเด็กเล็กเพิ่มจำนวนขึ้น 7,626 คน คิดเป็นร้อยละ 51.51

หลักสูตร

ในปี พ.ศ. 2496 ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรขึ้นใหม่ จากหลักสูตรฉบับแรก
ที่จัดทำเมื่อปี พ.ศ. 2483 แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าหลักสูตรฉบับดังกล่าวได้สูญหายไปจาก
การสัมภาษณ์อาจารย์เบญจา แสงมณี ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

¹กรมวิชาการ, สถิติการศึกษา 2500 (พระนคร:กรมวิชาการ, [ม.ป.ป.]),
หน้า 33.

* เตรียมประถมปีที่สุดท้าย

ครั้งนี้ โดยอาจารย์เป็นผู้แนะนำให้มีการลดเนื้อหาต่าง ๆ ลง โดยเฉพาะภาษาไทยและเลข ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรฉบับแรกที่จัดทำขึ้นในปีพ.ศ. 2483 มีเนื้อหาวิชามาก เกินความสามารถที่เด็กจะรับไว้ได้ นอกจากจะลดวิชาทักษะอันใดแก่เลขและภาษาไทยลงแล้ว วิชาต่าง ๆ ที่เด็กเรียนยังได้จัดให้มีกิจกรรมโดยการเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย¹

การ เรียนการสอน

โรงเรียนอนุบาล จะมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักศึกษาและอบรมแก่กุลบุตรกุลธิดาก่อนการศึกษาภาคบังคับ โดยมีหลักการให้อบรมนิสัยและฝึกประสาทไวให้พร้อมที่จะรับการศึกษาชั้นประถมศึกษาต่อไปตามที่โลกกล่าวไว้ในแผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2494 แต่ในทางปฏิบัติจริงปรากฏว่าโรงเรียนอนุบาลส่วนมากมุ่งไปในทางให้เด็กอ่านออกเขียนได้เกี่ยวกับเรื่องนี้ อาจารย์เอื้อนทิพย์ เปรมโยธิน ได้ให้สัมภาษณ์ออกอากาศ เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2496 โดยให้เหตุผลดังนี้

เหตุที่เด็กในโรงเรียนอนุบาลเรียนหนังสือกันมาก ก็อาจเนื่องมาจากขาดเครื่องเล่น และเป็นความต้องการของผู้ปกครองส่วนหนึ่ง โรงเรียนอนุบาลของเราแต่เดิมมากมีการให้เด็กได้เรียนป็นเล่นอยู่มาก แต่ครูนั้นก็... ญาติผู้ปกครองไม่ค่อยพอใจ เพราะเห็นว่าเด็กของตนอ่านหนังสือไม่ออก เขาใจว่าเมื่อส่งเด็กเข้าโรงเรียนก็จะต้องให้เด็กเรียนหนังสือ ความนิยมของผู้ปกครองก็เป็นที่บริบูรณ์โรงเรียนจำกัดเองก็ให้เรียนมากขึ้นจนปัจจุบันนี้ เด็กเล็ก ๆ ถูกจับให้เป็นผู้ใหญ่ตัวเล็กหมด คือต้องเรียนหนังสือมาก ๆ²

¹ เบญจา แสงมลิ, อดีตอาจารย์ชั้นพิเศษ หัวหน้าฝ่ายโรงเรียนอนุบาลละอออุทิศ และนายกสมาคมอนุบาลแห่งประเทศไทย, สัมภาษณ์, 1 เมษายน 2523.

² กรมวิชาการ, รายการกระจายเสียงของกองเผยแพร่การศึกษา บทสนทนา เรื่อง "การศึกษาชั้นอนุบาล" ระหว่างนางเอื้อนทิพย์ เปรมโยธิน หัวหน้าแผนกการศึกษาอนุบาล กับ นายเทียม ลอยเพชร วันที่ 23 สิงหาคม 2496 เวลา 19.45 น.

จะเห็นว่า การเรียนการสอนระดับอนุบาลนั้น เรายังไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเท่าไรนัก กล่าวคือ ยังมีการเน้นให้เด็กอ่านออกเขียนได้เป็นสำคัญ ทนเหตุสำคัญ ก็คงจะมาจากค่านิยมที่ถ่ายทอดมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่มีพระราชประสงค์ให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้เพื่อเข้ารับราชการในสมัยนั้น

อย่างไรก็ดี บุคคลที่มีความรู้ซึ่งอยู่ในวงการอนุบาล ก็ได้พยายามเผยแพร่หลักการที่ถูกต้องของการอนุบาลศึกษาแก่ลูกศิษย์ลูกหา ตลอดจนบุคคลทั่วไปให้เข้าใจถึงจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนในระดับนี้ ดังเช่นที่ อาจารย์เบญจา แสงมลิ โคกกล่าว ว่า "...บรรดาผู้ที่ไปเรียนวิชาอนุบาลจากต่างประเทศ ก็ได้พยายามคัดค้านการเรียนการสอนที่มุ่งให้เด็กเรียนออกไปเรื่อย ๆ เพราะรู้ว่าในหลักของการอนุบาลศึกษานี้ เราจะไม่สอนมาก"¹

สรุป

การศึกษาก่อนวัยเรียนในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา (2491-2500) ได้รับความพัฒนาให้ดีขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปีพ.ศ. 2494 นี้ ได้มีคำว่า "อนุบาล" บรรจุอยู่ในแผนการศึกษาชาติแล้วในฐานะการศึกษาระดับหนึ่งใน 5 ระดับ ความเปลี่ยนแปลงที่นับว่าสำคัญอีกเรื่องหนึ่งก็คือ การเปิดชั้นเด็กเล็กขึ้นในโรงเรียนประถมศึกษาของประชาบาลและเทศบาล โดยกำหนดหลักสูตร 1 ปี ก่อนที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาเกณฑ์อายุกำหนดไว้ว่าไม่ต่ำกว่า 5 ปีบริบูรณ์ ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลไม่สามารถขยายการศึกษาอนุบาลให้เพียงพอกับความต้องการของประชาชนได้ การจัดชั้นเด็กเล็กจึงเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กได้รับการเตรียมพร้อมก่อนที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษา วิธีการสอนนั้นให้ยึดตามแบบของโรงเรียนอนุบาลเป็นหลัก อย่างไรก็ตามนโยบายการเปิดชั้น

¹ สัมภาษณ์ เบญจา แสงมลิ, อดีตอาจารย์ชั้นพิเศษหัวหน้าฝ่ายโรงเรียนอนุบาล ละอออุทิศและการฝึกหัดครู และอดีตนายกสมาคมอนุบาลศึกษาแห่งประเทศไทย, 10 มกราคม 2523.

เกิดขึ้นก็ยังคงอยู่ในลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไป กล่าวคือให้เปิดชั้นเด็กเล็กเพียงอำเภอ ละ 1 แห่งก่อน และโรงเรียนที่จะเปิดชั้นเด็กเล็กก็จะต้องมีความพร้อมทั้งในค่านบุคลากร ตลอดจนอาคารสถานที่ และเนื่องจากการอนุบาลศึกษาเป็นที่นิยมของประชาชนทั่วไป เพื่อให้มีโรงเรียนประเภทนี้มากพอกับความต้องการของประชาชน ในปีพ.ศ. 2497 รัฐบาลจึง มีนโยบายสนับสนุนให้เอกชนช่วยจัดการศึกษาระดับนี้ เป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล กังนั้นบทบาทของเอกชนที่มีต่อการศึกษาระดับนี้เป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล กังนั้น บทบาทของเอกชนที่มีต่อการศึกษาระดับนี้จึงได้เริ่มขึ้นตั้งแต่พ.ศ. 2497 เป็นต้นมา โดยที่ รัฐบาลให้การช่วยเหลืออุดหนุนทางการเงินตามจำนวนนักเรียน นอกจากนี้ยังได้ช่วย ผลิตครูและอบรมครูให้แก่โรงเรียนอนุบาลของเอกชนด้วย

ในด้านความก้าวหน้าของการจัดโรงเรียนอนุบาลนั้น ปรากฏว่ารัฐบาลได้ขยาย การศึกษาอนุบาลโดยจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลเพิ่มขึ้นจากปีการศึกษา 2489 จำนวนถึง 37 โรงเรียน รวมเป็นโรงเรียนอนุบาลทั้งสิ้นในปีการศึกษา 2500 จำนวน 52 โรงเรียน ใน 51 จังหวัด ยังเหลือจังหวัดที่ยังไม่มีโรงเรียนอนุบาลจำนวน 21 จังหวัด ซึ่งรัฐบาล จะได้จัดตั้งในโอกาสต่อไปจนครบทุกจังหวัดตามแนวนโยบายที่ตั้งไว้แต่เดิม

ในด้านหลักสูตรและการสอน ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรขึ้นใหม่ในปีพ.ศ. 2496 สารสำคัญของหลักสูตรฉบับนี้คือการลดเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ลง และเพิ่มกิจกรรมการเรียน การสอนให้มากขึ้นกว่าเดิม บทเรียนจะไม่เป็นทางการ แต่จะอยู่ในรูปของเพลง จังหวะ และเพลงสั้น ๆ แต่ในทางปฏิบัติจริง ส่วนใหญ่ครูยังเน้นให้เด็กอ่านเขียน เรียนเลข เช่นเดียวกับการสอนในระยะแรก มีส่วนน้อยที่สอนตามหลักวิชา

อาจกล่าวโดยสรุปว่าการศึกษาภาคอนุบาลได้รับความสนับสนุนด้วยดีจากหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนบุคคลที่อยู่ในวงการนี้ ทำให้การศึกษาภาคอนุบาลเจริญก้าวหน้า และมีแนวโน้มว่าจะยิ่งมีความสำคัญมากขึ้นในอนาคตอันใกล้.